

DET KONGELIGE
DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM

ORGLET SOM ORKESTERSUBSTITUT

Viol. Solo
Quatuor
Piano

Andte o misterioso

1946
MUSIKKONSERVATORIET

EN TRANSSKRIFTION AF
ERNEST CHAUSSON: POÈME, OPUS 25
FOR VIOLIN OG ORGEL

Af Sven-Ingvar Mikkelson, professor

DET KONGELIGE DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM

Juni 2020

FORORD

”Orglet omfatter i sig alene alle andre *Instrumenta musica*, store og små, hvilke navne de end har. Vil du høre en tromme, trompet, basun, zink, blokfløjte, tværfløjte, pommer, skalmeje, dulcian, ranketter, sorduner, krumhorn, giger, lirer etc., så kan du få alt dette og endnu mange andre underbare dejligheder mere i dette kunstfærdige værk.”

Sådan omtaler Michael Prætorius orglet i *Syntagma musicum* fra 1619, og han sammenligner tillige orglet med ”et helt kor af musicanter”.

Helt fra orglets barndom har man betragtet det som et orkester, og mange komponister har i tidens løb overført vokal- og orkesterværker til orgel.

Allerede i 1300-tallet finder vi de første såkaldte intavoleringer – transskription af først og fremmest vokalsatser til orgel eller andet tangentinstrument eller lut. I 1500-tallet og senere blev denne teknik videreudviklet og forfinet, og et godt eksempel herpå er Heinrich Scheidemanns intavoleringer af motetter af Hassler og Orlando di Lasso.

Johann Sebastian Bach benyttede også orglet som et orkester, og da han samtidig var en stor beundrer af den lidt ældre italienske komponist Antonio Vivaldi, hvis værker allerede på komponistens tid var meget populære, overførte han flere af den italienske mesters violinkoncerter til orglet. Vi kender jo desuden Bachs transskriptioner af egne værker til orglet, for eksempel Schübler-koralerne, som er orgeltransskriptioner af kantate-satser.

I 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet finder vi en lang række spændende eksempler på transskriptioner, for eksempel 4-hændige klaverudgaver af Brahms-symfonier. Det er også interessant at fordybe sig i Max Regers orgelbearbejdelser af klaverstemmen i en række af Hugo Wolffs sange. Sigfrid Karg-Elert har bearbejdet en række afsnit fra Wagner-operaer for harmonium, og Ch.-M. Widor har taget en række Bach-satser under kærlig orgelbehandling i samlingen ”Bach’s Memento”, hvilket viser komponister og andre musikers evner til at lade sig inspirere af andre mestres kompositioner og ”genkomponere” dem for sit eget instrument.

Der findes flere forskellige baggrunde og begrundelser for disse transskriptioner og bearbejdelser. For det første er de alle udarbejdet i en tid, hvor musikken kun kunne opleves ved at høre den ”live”. Og særligt for orkesterværkerne gælder det, at det var de færreste, som havde mulighed for at høre alle disse fantastiske værker.

Orkesterkoncerter var sjældne og omkostningstunge. Dette er én af baggrundene for klaver- og orgeltransskriptioner af orkesterværker. Klavertransskriptionerne kunne spilles i hjemmet, og orgeltransskriptionerne kunne spilles i kirker og i de koncertsale, som rådede over orgler. Flere af 1800- og 1900-tallets store koncertsalsorgler er således direkte begrundet med, at de kunne spille orkesterrepertoiret, når der ikke var råd til et orkester.

Dette leder mig til baggrunden for nærværende transskription af Chaussons *Poème*, opus 25.

CHAUSSON: POÈME

Ernest Amédée Chausson (21. januar 1855 – 10. juni 1899) skrev nogle få bemærkelsesværdige værker i sit korte liv, heriblandt violinkoncerten Poème. Dette værk tilegnede han sin gode ven, violinisten Eugène Ysaÿe, som også var solist ved de første opførelser. Værket blev uropført den 27. december 1896.

Værket findes fra komponistens hånd i en version for violin og orkester samt en version for violin, strygekvartet og klaver,- og endelig i en reduktion for violin og klaver.

Violinstemmen er naturligvis udarbejdet med Ysaÿe i tankerne, og formodentlig også kommenteret af Ysaÿe undervejs i processen. Under alle omstændigheder følte Ysaÿe sig så tæt forbundet med værket og musikken, at han efterfølgende tillod sig nogle små ændringer i violinstemmen. Jeg har i min transskription taget udgangspunkt i Ysaÿes version af violinstemmen, som i takt 291 – 301 er gjort endnu mere brillant med tilføjelsen af dobbeltgreb. Hvis man foretrækker Chaussons originalversion af violinstemmen i de pågældende takter, så ser den sådan ud:

I takt 324 - 327 er der også en lille ændring, hvor originalen ser sådan ud:

Orgelstemmen (orkesterstemmen) er der ikke ændret på.

Da jeg første gang hørte musikken slog det mig, hvor meget orkesterklangen mindede om orgelklangen, særligt orgelklangen i César Francks orgelværker,- nok ikke nogen tilfældighed, idet Chausson var elev af César Franck. Dette gav mig inspiration til at forsøge mig med en orgeltransskription. Men ikke en transskription efter samme princip som Bachs Vivaldi-transskriptioner, hvor alle stemmer er overført til orglet. Jeg har bevaret solo-violinstemmen og ”kun” overført selve orkesterstemmen til orglet for på denne måde at bevare det koncerterende element.

Den foreliggende version af den transskriberede orkesterstemme er et resultat af en lang række eksperimenter. De enkelte stemmer kan ikke altid overføres direkte til orglet, og derfor har jeg i første række forsøgt at ramme det overordnede udtryk i orkesterklangen. Ofte er en skala eller et løb blevet ændret til akkordbrydninger eller omvendt, alt sammen for at finde en løsning, som både ligger tættest på den originale orkesterklang og som er realisabel på orglet i såvel klanglig som spilleteknisk henseende. Orkestersoli kan på orglet fremhæves på forskellig vis, og her må man afgøre i hver enkelt situation, hvad der egner sig bedst på det aktuelle orgel. Ofte vil det på paradoksal vis forholde sig sådan, at en diskret strygerklang i orkestret bedst

realiseres på orglet med nogle bløde fløjtestemmer, hvorimod en træblæserklang kan frembringes med orglets strygerstemmer. Et tremolo i strygerne kan på orglet imiteres ved at benytte en vox celeste osv. Med andre ord: Man må lytte og forsøge sig frem for at finde den klang, hvormed man på det aktuelle orgel bedst forløser komponistens intentioner med orkesterstemmen.

OPFØRELSESPRAKTISKE BEMÆRKNINGER

Alle orgler er forskellige, både hvad angår størrelse, styrke og klang. Hvad der balancerer med violinen på ét orgel kan vise sig at være helt ude af balance på et andet orgel. Derfor har jeg udarbejdet den foreliggende transskription for 2 manualer og pedal, og jeg har i noderne kun angivet styrkebetegnelser og forslag til manualfordeling, hvilket naturligvis kan udvides og varieres alt efter det aktuelle orgels muligheder. Typisk vil 2. manual have akkompagnementsfunktion, og 1. manual vil enten være en solostemme eller en større orkesterklang.

Bemærk, at der i takt 179 er en lille uoverensstemmelse mellem de to versioner: Den 3. tone i pedalet er C i orkester-autografen, men det er noteret som Cis i strygekvartet-autografen.

I det følgende har jeg angivet nogle relevante orkesterklange og orkester-solostemmer, som kan være til inspiration i jagten på en passende orgelklang. Men netop blot til inspiration! Det er ikke nødvendigvis en opfordring til bestandige registerskift, idet alt for mange omregistreringer kan gå ud over det sammenhængende forløb, særligt på mindre orgler.

t 1 strygere	t 230 horn + forskellige blæsere
t 12 blæsere	t 240 strygere
t 18-25 skiftende soli	t 259 stryger solo
t 26 strygere	t 289 blæsere
t 30 strygere	t 290 strygere
t 181 venstre hånd fløjte staccato	t 291 trompet
t 199 fagot	t 293 strygere
t 201 strygere	t 295 trompet
t 202 obo	t 297 fuldt orkester
t 206 fuldt orkester	t 307 blæsere
t 212 strygere	t 310 strygere
t 215 blæsere	t 313 horn solo
t 221 strygere	t 329 horn solo
t 223 blæsere	t 333 obo solo
t 227 strygere tremolo	

Poème

Ernest Chausson, op. 25

transcription: Sven-Ingvart Mikkelsen

Lento e misterioso

Violin

Organ

Vln.

Org.

Vln.

Org.

pp

pp

pp

pp

sfz

sfz

sfz

mf espress.

pp

28

Vln.

Org.

mf *p*

pp *mf*

38

Vln.

Org.

50

Vln.

Org.

II *pp* *p*

60

Vln.

Org.

f

69
Vln. *posato*

Org.

75
Vln. *p*

Org.

80
Vln.

Org.

84
Vln. *cresc.*

Org.

88

Vln.

Org.

f

I

91

Vln.

Org.

f

96

Vln.

Org.

Animate

ff

dim.

II

f

p

II

105

Vln.

Org.

pp

3

pp

3

108

Vln.

Org.

meno p

111

Vln.

Org.

p tranquillo

pp

114

Vln.

Org.

117

Vln.

Org.

mp

mp

120

Vln.

Org.

122

Vln.

Org.

f

mp

II

(II)

126

Vln.

Org.

p

p

133

Vln.

Org.

u

3

137

Vln. *p* *cresc.*

Org. *mf* (II)

141

Vln.

Org.

145

Vln. *f*

Org. *f* *mp* *f* *p*

149

Vln. *ff* *8va*

Org. *f*

Molto animato

152

Vln.

Org.

ff

ff

f stringendo

158

Vln.

Org.

164

Vln.

Org.

Animato (a tempo)

mp (flottato) *mp*

169

Vln.

Org.

Vln. 173

Org.

Vln. 176

Org.

Vln. 178

Org.

Vln. 181

Org.

185 *g^{ua}*

Vln.

Org.

188 *g^{ua}*

Vln.

Org.

190

Vln.

Org.

195 *Poco lento*

Vln.

Org.

Poco lento

203

Vln.

Org.

f

p

rit.

p

Poco lento (♩ = ♩)

208

Vln.

Org.

mf

meno p

p

217

Vln.

Org.

stringendo un poco

f

stringendo un poco

mp

mf

225

Vln.

Org.

Poco meno lento

p

p

pp

233

Vln.

Org.

240 **Allegro**

Vln.

Org.

mp

243

Vln.

Org.

mf

246

Vln.

Org.

f

p

249

Vln.

Org.

252

Vln.

Org.

cresc.

255

Vln.

Org.

p

f

mf

260

Vln.

Org.

mf

264

Vln.

Org.

f

268

Vln.

Org.

p

pp

6

273

Vln.

Org.

accel.

cresc.

f

mf

3

3

279

Vln.

Org.

cresc.

3

3

cresc.

3

3

282

Vln. *3* *3* *7* *13*

Org. *ff* *f* *I*

284

Vln. *ff* *3* *8va*

Org. *ff* *II*

287

Vln. *(8va)*

Org. *sfz* *II* *I (trumpet)*

293

Vln. *8va*

Org. *I (horn)* *cresc.* *poco a poco* *(trumpet)* *I*

Tempo I

298 (8va)

Vln.

Org.

ff

cresc.

ff

15

302

Vln.

Org.

mf

mf

II

312

Vln.

Org.

mf

I

II

3

320

Vln.

Org.

dim.

dim.

3

3

328

Vln.

Org.

p

I

II

p

336

Vln.

Org.

p

pp

dim.

342

Vln.

Org.

ppp

VIOLIN

Poème

Ernest Chausson, op. 25
transcription: Sven-Ingvart Mikkelsen

Lento e misterioso

14

28

40

52

65

72

78

82

86

90 *f*

93 *ff* Animato

100 *dim.*

109 *p*

118

123 *f*

130 *p* *ff*

136 *p* *cresc.*

141

145 *f*

149 *ff* *8va*

216 stringendo un poco *f* *p*

226 *p*

237 **Allegro** *mp* 3 3

244 *mf* *f*

250 *cresc.* *p*

257 *f* *mf*

265 *f* 6

271 *p* *cresc.* *accel.*

277 *f* 3 3 *cresc.* 3 3

280 *cresc.* 3 3 3 3 3 3

283 *ff* 7 13

284 *ff*

286 *3 sfz* *8va*

293 *8va*

297 *8va* *ff* *15*

301 *ff* *mf*

313 *3* *3* *3* *3*

321 *dim.* *p* *3* *3*

331 *3* *3* *3* *p* *8va*

340 *(8va)* *tr* *tr* *tr* *tr* *tr* *tr*

Detailed description: This page of a musical score contains eight staves of music, numbered 284 to 340. The music is written in a single treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The time signature is 3/4. The score features a variety of musical textures and dynamics. Measures 284-292 show a dense, fast-moving melodic line with a forte (*ff*) dynamic. Measures 293-300 continue this texture with some melodic variation and a *sfz* (sforzando) marking. At measure 301, the music changes to a more sparse texture with a *mf* (mezzo-forte) dynamic. Measures 302-312 feature a series of triplets and a *dim.* (diminuendo) marking leading to a *p* (piano) dynamic. Measures 313-320 continue with triplets and a *p* dynamic. Measures 321-330 show a melodic line with a *dim.* marking and a *p* dynamic. Measures 331-339 feature a melodic line with a *p* dynamic and an *8va* (octave) marking. Measure 340 concludes with a melodic line featuring trills (*tr*) and an *8va* marking.